

УДК 316.772.2

ЛЮДИНА ЯК ТЕКСТ: ЯК ВИГЛЯДАЄ СВІТ БЕЗ СЛІВ*Євген Іванченко, Наталія Бородіна*

В роботі досліджується феномен впливу комунікативних і мовних особливостей на людське мислення і сприйняття у контексті зниження важливості тексту і вербальних способів спілкування в сучасному суспільстві. Акцент ставиться насамперед на те, які позитивні і негативні тенденції спостерігаються у ставленні до текстового спілкування і способу передачі інформації, а також лінгвістичні різниці в різних соціальних і етнічних верствах суспільства. Дане дослідження допоможе відповісти на питання про те, у що трансформується текст в епоху інформаційних технологій.

Ключові слова: *текст, свідомість, інтертекстуальність, вербальні техніки.*

Вплив мови на еволюцію соціокультурного аспекту людського життя представляє величезний науковий інтерес. Вербальне і невербальне спілкування є невід'ємною частиною життя середньостатистичної людини. Нас вчать словами і жестами, потім слова ми складаємо в речення та судження - так розвивається мова протягом усього життя людини, від народження і до смерті: «Мова як засіб збереження і передачі знання фактично стала головним предметом вивчення не тільки лінгвістики, а й, зокрема, філософії». [3]

Мова має безліч форм: віна використовується в усній мові, в рукописних і друкованих текстах, навіть в міміці та жестах.

У даній роботі розглянуті безпосередньо тексти, як спосіб вираження думок і почуттів або засіб передачі інформації.

У статті Южанінової Е. Р. дається таке визначення: «Текст - це основний засіб освоєння, зберігання, передачі колективного людського досвіду, його ціннісної складової. А оскільки текст є і основною одиницею спілкування, то цілком логічно, що він виступає однією з основних дидактичних одиниць» [6]. Тут текст розглядається не тільки як згусток інформації, але і як одна з головних складових навчально-виховного процесу. Зазвичай тексти в межах навчального закладу використовують для того, щоб навчити суб'єкта висловлювати свої думки коректно, за правилами. Але їх також можливо використовувати для аналізу особистості того, що складає текст. Засобів написати один і той же текст існує безліч; наприклад, якщо дати в межах однієї аудиторії двадцять студентам одну тему і попросити їх написати, що вони з цього приводу думають, то вийде двадцять творів, що абсолютно відрізняються. За допомогою мовних особливостей, сприйняття та метафор можливо описати один і той же предмет по-різному. «Мова по суті є науковою абстракцією, під якою безліч дослідників мислило таке ж велику безліч думок, і лише приблизно розуміли або приймали загальний зміст цього поняття [1] », - так само і трактування текстів заради вивчення людської особистості будуть відрізнятися в залежності від фахівців, що займаються цими трактуваннями.

Зараз тексти стали основною одиницею передачі інформації не тільки у вигляді звичайних листів або записок. Інтернет - мережевий простір, постійно

поповнюється новими творами, фразами, новинами та т.д. «В процесі віртуальної комунікації акт говоріння замінюється написанням віртуального повідомлення [2]». У сучасному суспільстві письмове спілкування, текстове, набуває більшої ваги, ніж спілкування усне, vis-à-vis. І хоча ці тексти найчастіше короткі, складаються з пари слів, не можна забувати про ті ж записи в блогах або особистих віртуальних щоденниках. Вираз накопичених почуттів за допомогою тексту, довгі листи анонімому користувачу в кінці чату - всі ці симулятори набувають більше широти та чесності, ніж реальне спілкування.

Здавалося б, текст отримав нову форму, став більш затребуваний в зв'язку з появою соціальних мереж та новинних стрічок. Але все не так просто, тому що у сучасному суспільстві продіагностували виникнення такого явища, як Бліп-культура. Під терміном «Бліп-культура» мається на увазі, що людина яскравими, невеликими порціями поглинає багатогранну інформацію; найчастіше мається на увазі перегляд телепередач або youtube- каналів. Однак зараз не тільки телебачення вдає із себе «багато маленьких порцій». Новинні стрічки складаються за таким шаблоном: в заголовку дуже коротко сформульована подія, основна думка, якщо ж читач зацікавиться в подробицях, то натисне на посилання, ні - перегорне далі, віддрукувавши в пам'яті тільки основну думку. Тексти в масовому розумінні втрачають свою актуальність, багато тексту - це складно та незручно, це вимагає часу. Яскравий приклад такого «скорочення» - соціальна мережа Twitter, де користувача обмежують в кількості введених символів. Важливо бути лапідарним, чітко висловлювати свої думки, поетика втрачає свою цінність.

Порівнюючи сьогоденню літературу та літературу минулих століть, легко помітити зміну розмірів творів. Сучасні твори заточені під те, щоб їх можна було встигнути прочитати по дорозі на роботу, в крайньому випадку - за пару днів. Інформація повинна бути швидкою, яскравою. Художні твори перестають бути необхідними, максимум, що привертає інтерес - науково-популярна література. Тут чітко описані формули, відсутні переносні смисли, наукова термінологія зведена до мінімуму. Мова середньостатистичної людини стає біднішою, він не потребує додаткових мовних оборотів.

Інтернет сповнений цитат та висловів відомих особистостей. Крім спеціалізованих сайтів, де ці цитати колекціонуються, вони часто зустрічаються на сторінках користувачів соціальних мереж. Таким чином вони передають свій настрій, або діляться думками що сподобалися, що збігаються з їх думками. У більшості випадків джерело користувачеві відомо, але не вивчено. Немає необхідності читати твір повністю, щоб набратися мудрості та досвіду, переданого автором. Немає необхідності розписувати довгі тексти, бо все одно їх навряд чи дочитаю до кінця. І до цієї думки щодня нас підштовхують не тільки соціальні сервіси, але й онлайн-перекладачі або сервіси, де можна залишати коментарі. Тексти скорочуються, сплющуються, тепер вони повинні вмещувати в собі тільки чітко регламентовану інформацію: точні дати, точні числа, точні визначення, ніяких польотів думки. Тексти безособові та позбавлені смаку, просто черговий спосіб передачі даних.

Сьогодні засоби масової інформації використовують текст далеко не для

розповіді, підкидання «їжі для міркувань». Найчастіше текст містить в собі прихований посил або рекламу. І такі фрагменти спостерігаються не тільки в телевізійних передачах, журналах, газетах або новинах - інформація там перестала бути достовірною досить давно, та вся сформульована та відточена під конкретні цілі для конкретних людей. У книгах все частіше можна побачити точніші назви яких-небудь продуктів, ліків, магазинів чи ресторанів, як би згаданих випадково, для чіткості переданої картинки. Але розглядаючи докладніше, легко звернути увагу на те, як конкретно нам дається адреса закладу, смак напою або дозування ліків. Підтекст більше не потрібен - все повинно прийти до висновку, сформульованому та прописаному в кінці, як в дитячих казках. Якщо раптом набридне читати - можна перескочити на останню сторінку, до синопсису, де прозоро натягнуть на ім'я та посаду вбивці та мотиви його вчинків.

Щодня на вулицях можна побачити безліч слоганів та вказівок до дії на стовпах, парканах чи білбордах. Людство рухається за схемою, прописаною маркетингологами та рекламниками. Для ігор знімають проходження, для книг пишуть короткі перекази та рецензії, на кожен фільм що виходить у світ існує хоча б один короткий огляд - текстовий або відео. Сучасній людині не потрібно багато знати, йому потрібно «бути в темі», встигати за прогресом, за подіями, що відбуваються. Почуття все складніше укласти в слова, все тримається в собі до останнього, поки не вирветься назовні у вигляді необдуманих, імпульсивних вчинків або емоційних зривів. Листи не потрібні - короткі повідомлення, щоб «тримати руку на пульсі», іноді дзвінки та листівки, де все написано за нас.

Технології впроваджуються в наше життя з неймовірною швидкістю. Вони значно спростили нашу повсякденність, дозволили отримувати доступ до будь-якої інформації, вирішувати складні математичні завдання. Нейронна мережа в мобільному телефоні розпізнає усне мовлення та почерк - погано, не завжди вірно, але розпізнає. Взаємодія людини з людиною втрачає гостру необхідність, індивід усвідомлює себе подібного навіть рідше, ніж машина. Поки користувач шукає щось, пов'язане з депресією, за ключовими словами відстежується його трафік; в деяких соціальних мережах та локальних пошукових системах пропонується звернення за допомогою. Машина, віртуальність, анонім - вони співчують користувачеві, та все завдяки словам-маячками в тексті. Якщо користувач висловиться про свої проблеми завуальовано, він не буде зрозумілий. Тоді він відкидає всю метафоричність, скорочує текст до сигналу "SOS". Аналіз тексту третьою особою йому не допоможе, тільки ускладнить ситуацію - хто прочитає його до кінця? Як без ключових слів комп'ютер визначить те, що користувач в розпачі?

Коротко, чітко, по суті. Вербальне спілкування зводиться до такої ж структури. Все частіше міркування на якусь тему закінчуються фразою «я не знаю, що ще сказати». Тексти дозволяють мислити ширше, бачити далі, дивитися в корінь. Їх анігіляція перетворює нас з «людей розумних» в «людей коротких/небагатослівних». Уміння бути лаконічним не є недоліком, але воно не повинно заганяти оповідача або письменника в будь-які рамки.

У процесі проведеного дослідження було зроблено висновок про те, що

текст, як одиниця спілкування, втрачає свою актуальність та силу впливу в зв'язку з тим, що людина переходить від довгих текстів до коротким, лаконічним реченням, а то й фразам. Розповіді та есе користуються більшою популярністю, ніж романи чи повісті, так як представнику інформаційного століття не вистачає часу на те, щоб читати історії, що займають більше кількох годин. Промова стає біднішою на метафори та художні звороти, людина уникає переносних значень та недовмвленості, вона намагається висловитися коротко та доступно для кожного. Потреби в великому обсязі інформації, що стосується тільки однієї теми, немає. Проведене дослідження показало, що у цього феномена є як позитивні, так і негативні сторони.

Незважаючи на те, що, наприклад, сучасна художня література набагато бідніше в плані підтексту, а часто і в плані сенсу, вона є прикладом «не згаслого» остаточно тексту. Можливо, в наступні десять-двадцять років письменники знову повернуться до розгляду складних філософських і життєвих проблем, збагатяться неявними питаннями, якими читач зможе поставити собі в процесі прочитання, або просто повернуться до тих гарних описів та образів, що дозволяють передавати не тільки картинку і сухі, короткі емоції, а й зануритися у світи які описуються та відчуті «післямак» від прочитаного твору. Однак механізована, «оцифрована» людина навряд чи потребуватиме подібних текстів надалі, якщо буде потребувати текст як такий взагалі.

Лаконічність як головна цінність робить неможливим довгий послідовний розгляд складних філософських питань – тому у топі обговорення залишаються маленькі «хайпові» проблеми – яскраві та злободенні. Але проведене дослідження дозволяє прогнозувати повернення «елітарної моди» на довгі літературні описи, що спричинить сегрегацію між «елітними» джерелами інформації, та масовими. Модними також стануть сайти «популяризатори», що дозволяють скоротити прірву між тими, хто вміє читати довгі тексти, та тими, у кого не розвинуті когнітивні навички до цього. У якості прикладів можна згадати такі проекти «короткої блип-науки» на сайті журналу «Простір»[5] та «Форшмаг»[4].

Цікаво, що найкращі автори «Форшмагу», наприклад студентка другого курсу ОНПУ А. Стасюк, вміють робити чудові маленькі твіт-статті, які коротко і точно описують філософські питання, але зробити довге класичне філософське дослідження для них важко. Тому наразі ми можемо робити посилення на її роботи у журналі «Форшмаг»[4], але спроба авторки зробити довге дослідження для класичного наукового збірника як «Філософія та гуманізм» виявила, що сучасні молоді люди не розуміють, навіщо такі великі обсяги слів у статтях, та намагаються заповнити їх величезними цитатами, що дуже шкодить якості дослідження. Тому можливо, щоб не остаточно перейти у клас «відірваних від люства еліт», редакторам наукових збірників доведеться робити випуски у двох форматах – повнотекстове дослідження та «твіт-формат» з короткими популярними описами результатів досліджень, з величезною кількістю ілюстрацій та простішою мовою. А для популярного формату залучати до роботи представників інформаційного покоління, які краще розуміються на твітах.

Список літератури

1. Вайтуков А. К. Языковая «реальность» в речи и тексте / Вайтуков А. К. — Вестник Удмуртского университета, 2013 –с. 9-13
2. Джиган О. В. Философские аспекты использования сетевых технологий / Джиган О. В. Режим доступа з: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskie-aspekty-ispolzovaniya-setevykh-tehnologiy>
3. Какзанова Е. М. Философская картина мира в эпонимических интернационализмах / Какзанова Е. М. — Вестник Пермского университета, 2013. Режим доступа з: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskaya-kartina-mira-v-eponimicheskikh-internatsionalizmah>
4. Стасюк А. В ногу с терминами: что такое осознанность, и почему она нужна каждому. Режим доступа з: <http://forshmag.me/2018/12/11/v-nogu-s-terminami-chto-takoe-osoznannost-i-pochemu-ona-nuzhna-kazhdomu/>
5. Пространство [Spase] Accessed by: <https://prostranstvo.media/?fbclid=IwAR2b2HIZAO6p-T0EA VieRqJ4uqLTSqsFuiWvpT6R5ZMEmCyzSq52B8ytLo>
6. Южанинова Е. Р. Анализ философских текстов как метод ценностного самоопределения студентов / Южанинова Е. Р. — 2014. Режим доступа з: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-filosofskikh-tekstov-kak-metod-tsennostnogo-samoopredeleniya-studentov>

Eygen Ivanchenko, Natalia Borodina

HUMAN AS TEXT: WHAT THE WORLD LOOKS LIKE WITHOUT WORDS

The relevance of this paper is to consider the phenomenon of the influence of communicative and linguistic features on human thinking and perception. In this research we investigate the problem of reducing the importance of text and verbal communication in modern society. The influence of the spread of blip culture and communication through social networks is analyzed. Cognitive skills that develop in communication using computers and smartphones require brevity and accuracy – text ceases to be a value, because on the contrary – the less text we need to transmit information, or to express our feelings became the better. Laconic as the main value makes it impossible for a long consistent consideration of complex philosophical issues-therefore, in the top of the discussion there are small "hype" problems-bright and topical. We can predictad the return of "elite fashion" to long literary descriptions, which will lead to segregation between "elite" sources of information and mass ones. Sites-popularizers will also become fashionable, which allow to reduce the gap between those who can read long texts, and those who do not have developed cognitive skills to this. As examples we can recall such projects are "short blip-science" on the website Journal «Space» and «Forshmag».

References

1. Vaytukov A. (2013) *Yazykovaya «real'nost'» v rechi i tekste [Language “reality” in speech and text]* / Vestnik Udmurtskogo universiteta, Izevsk, pp. 9-13
2. Dzhigan O. (2015) *Filosofskiye aspekty ispol'zovaniya setevykh tekhnologiy [Philosophical aspects of the use of network technologies]*/Accessed by: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskie-aspekty-ispolzovaniya-setevykh-tehnologiy>
3. Kakzanova Y. (2013) *Filosofskaya kartina mira v eponimicheskikh internatsionalizmax [Philosophical worldview in eponymous internationalisms]* / Kakzanova Ye. M. — Vestnik Permskogo universiteta Accessed by:

<https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskaya-kartina-mira-v-eponimicheskikh-internatsionalizmax>

4. Stasyuk A.(2018) *V nogu s terminami: chto takoye osoznannost', i pochemu ona nuzhna kazhdomu[In keeping with the terms: what is awareness, and why is it necessary for everyone]* Accessed by: <http://forshmag.me/2018/12/11/v-nogu-s-terminami-chto-takoe-osoznannost-i-pochemu-ona-nuzhna-kazhdomu/>
5. Prostranstvo [Spase] Accessed by: <https://prostranstvo.media/?fbclid=IwAR2b2HIZAO6p-T0EA VieRqJ4uqLTSqsFuiWvpT6R5ZMEmCyzSq52B8ytLo>
6. Yuzhaninova Y. (2014) *Analiz filosofskikh tekstov kak metod tsennostnogo samoopredeleniya studentov [Analysis of philosophical texts as a method of value self-determination of students]* / Yuzhaninova Ye. R. Accessed by: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-filosofskikh-tekstov-kak-metod-tsennostnogo-samoopredeleniya-studentov>

Стаття надійшла до редакції 29.11.2018